

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF DOMESTIC INDEPENDENCE OF JUDGES IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Савицька Н.В., аспірантка кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Реалізація засади внутрішньої незалежності суддів у Сполучених Штатах Америки відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості та правової стабільності. Основні аспекти цієї засади включають довічне призначення суддів, що дозволяє їм працювати вільно від зовнішніх тисків та впливів. Крім того, конституційні гарантії у Сполучених Штатах Америки забороняють політичний підкуп та втручання в судовий процес.

Рішення суддів базується на законах і принципах, не враховуючи політичні або інші поза законом впливи. Це забезпечує об'єктивність та справедливість у судових рішеннях. Незалежність суддів також гарантує виконання конституційних принципів та захист прав громадян від можливих зловживань влади.

Важливим є також постійне оцінювання та коригування системи щодо забезпечення внутрішньої незалежності суддів. Це дозволяє вирішувати виникаючі проблеми та підтримувати сильну та довірену судову систему в майбутньому.

Узагальнюючи, реалізація цієї засади в США є фундаментом для здійснення справедливих та незалежних судових рішень, що сприяє дотриманню правового порядку та довірі громадян до судової системи. Разом із тим імплементація найкращих практик у національну систему судочинства є невід'ємною складовою сучасного державотворення. Втім, беззастережний правовий трансфер може спричинити дисфункцію через інституційну, соціокультурну та політико-правову дивергенцію. Тож адаптація успішного зарубіжного досвіду до автотонного контексту держави повинна відбуватися із дотриманням наступних принципів: урахування особливостей національної правової системи, культурних традицій та політичних реалій задля забезпечення органічної інтеграції імplementованих практик; циклічного моніторингу запроваджених практик з метою усунення виявлених невідповідностей та дисфункцій; фокусування на пріоритетних викликах та нагальних потребах реформування судової гілки влади при виборі запозичених інструментів. Послідовне дотримання зазначених принципів під час правової акультурації уможливить формування судової системи, інституційно легітимізованої в очах громадянської та здатної гарантувати непорушність верховенства права.

моніторингу запроваджених практик з метою усунення виявлених невідповідностей та дисфункцій; фокусування на пріоритетних викликах та нагальних потребах реформування судової гілки влади при виборі запозичених інструментів. Послідовне дотримання зазначених принципів під час правової акультурації уможливить формування судової системи, інституційно легітимізованої в очах громадянської та здатної гарантувати непорушність верховенства права.

Ключові слова: засади правосуддя, незалежність судді, внутрішня незалежність судді, зарубіжний досвід, імплементація.

The implementation of the principle of judicial independence in the United States plays a crucial role in ensuring justice and legal stability. Key aspects of this principle include lifetime appointments for judges, allowing them to work free from external pressures and influences. Additionally, constitutional guarantees in the United States prohibit political bribery and interference in the judicial process.

Judges' decisions are based on laws and principles, without considering political or other unlawful influences. This ensures objectivity and fairness in judicial decisions. Judicial independence also guarantees adherence to constitutional principles and protects citizens' rights from potential abuses of power.

Continuous evaluation and adjustment of the system regarding judicial independence are also crucial. This allows for addressing emerging problems and maintaining a strong and trusted judicial system in the future.

In summary, the implementation of this principle in the USA is the foundation for making fair and independent judicial decisions, promoting adherence to the rule of law, and fostering trust in the judicial system among citizens. Moreover, implementing best practices into the national judiciary system is an integral part of modern state-building. However, unchecked legal transfer can lead to dysfunction due to institutional, socio-cultural, and political-legal divergences. Therefore, adapting successful foreign experience to the country's indigenous context should follow these principles: considering the specifics of the national legal system, cultural traditions, and political realities to ensure organic integration of implemented practices; cyclic monitoring of implemented practices to address identified inconsistencies and dysfunctions; focusing on priority challenges and urgent needs in reforming the judicial branch when choosing borrowed instruments. Consistently adhering to these principles during legal acculturation will enable the formation of a judicial system institutionally legitimized in the eyes of the public and capable of ensuring the supremacy of the law.

Key words: principles of justice, independence of a judge, internal independence of a judge, foreign experience, implementation.

Постановка проблеми. Досліджуючи поняття «незалежності суддів» варто зазначити, що в юридичній літературі відсутній єдиний підхід до його розуміння [1, с. 336]. Разом із тим незалежність суддів є фундаментальним принципом забезпечення неупередженості, об'єктивності та справедливості судової системи. Особиста (індивідуальна) незалежність – захист суддів від будь-якого стороннього впливу, тиску чи втручання у їхню професійну діяльність під час здійснення правосуддя. Це включає незалежність від інших гілок влади, засобів масової інформації, фінансових чи інших зацікавлених сторін.

На нашу думку, дослідження міжнародного досвіду в контексті запровадження принципу внутрішньої незалежності суддів має значення для розвитку правової системи будь-якої країни, адже аналіз іноземного досвіду дозволяє виявити кращі практики у забезпеченні внутрішньої незалежності суддів, що може сприяти якості розгляду справ і підвищенню довіри до судової системи з боку громадян.

Важливою передумовою для захисту прав і свобод людини є ефективна внутрішня незалежність суддів. Міжнародний досвід може підказати, як системи можуть

захистити суддів від тисків з боку інших органів влади, політичних лідерів, впливових колег або керівництва суду. Інтеграція передового досвіду може сприяти стабільності та розвитку правової держави.

Не менш важливою є боротьба з корупцією в правосудді, і зарубіжний досвід може надати ефективні механізми для запобігання та реагування на корупційні прояви у судовій системі. Загалом, вивчення досвіду провідних правових та демократичних держав вважається доцільним напрямом для удосконалення судової системи та підвищення довіри до неї з боку громадян.

Метою статті є характеристика особливостей реалізації засади внутрішньої незалежності судді в Сполучених Штатах Америки.

Виклад основного матеріалу. Передусім варто відзначити, що більше 200 років тому Олександр Гамільтон, Джеймс Медісон і Джон Джей опублікували серію есе, які пропугували ратифікацію Конституції Сполучених Штатів Америки, відомих як Федералістські документи. Розглядаючи необхідність незалежної судової системи, Олександр Гамільтон в «The Federalist № 78» зазначив, що федеральні суди «були створені як проміжні органи між

народом і законодавчою владою», з метою забезпечення того, щоб народні представники діяли лише в рамках наданих повноважень.

Конституція Сполучених Штатів Америки є основним законом країни, в якому закріплені основні цінності. Суди відповідають за інтерпретацію Конституції та значення законів, прийнятих Конгресом. «The Federalist № 78» стверджує, що у разі суперечності будь-якого закону, прийнятого Конгресом, з Конституцією, Конституція повинна мати перевагу над законом, відображаючи волю народу – волю його представників. Цей висновок не надає переваги судовій владі над законодавчою, але підтримує, що воля народу є вищою, і в разі конфлікту між волею законодавчої влади та Конституцією, судді мають керуватися останньою. Вони мають керуватися основними законами, а не тими, які не є основними.

Проте демократична система Сполучених Штатів Америки не завжди базується на правлінні простої більшості. Є певні принципи, які настільки важливі для нації, що більшість погодилася не втручатися в ці сфери. Наприклад, Білл про права був прийнятий, оскільки такі поняття, як свобода релігії, слова, рівне ставлення та належний судовий процес, вважалися настільки важливими, що, крім конституційної поправки, більшість не могла дозволити їх змінити.

Принцип верховенства права передбачає, що всі особи, установи та організації підзвітні законам. Суди грають важливу роль у підтриманні верховенства права, особливо коли вони розглядають скарги, висловлені групами меншості або тими, хто може дотримуватися поглядів меншості. Рівність перед законом є важливою складовою американської системи правління, і у разі порушення прав меншості, суд може вважати за потрібне розглянути обидві сторони суперечки в суді [2].

У даний час Конституція Сполучених Штатів Америки гарантує незалежність федеральних суддів через надання їм довічного призначення, якщо вони дотримуються етичних і правових норм, що стосуються їх посади. Процес імпічменту та звільнення суддів є складним. Крім того, Конституція забороняє законодавчій і виконавчій владі намагатися покарати суддів, наприклад, зменшуючи їхню зарплату [3].

Серед країн із британською системою загального права та високим рівнем демократичних показників спостерігаються незначні еволюційні зміни з часом. Сполучені Штати Америки мають стабільно нижчий рівень незалежності судової влади порівняно з Австралією та Новою Зеландією, але вищий, ніж у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, та майже однаковий із Канадою. Падіння у рівні незалежності в Сполучених Штатах Америки є статистично значущим, що обумовлене зниженням показників, які відображають готовність суду ухвалювати рішення проти уряду в період між 2016 і 2020 роками, а також зменшенням у 2021 році показника, який відображає неупередженість правової системи у широкому контексті [4].

Розглядаючи ці дані нарізно з даними громадської думки, можна відзначити, що Верховний суд Сполучених Штатів Америки зараз у меншій мірі відповідає загальним тенденціям громадської думки в країні, але водночас він менш незалежний від інших (виборних) гілок влади. Очікується, що цей дисбаланс буде коригуватися, швидше за все, за допомогою нового законодавства у Конгресі [4].

Хоча загальне право є характеристикою судової системи Сполучених Штатів Америки, Сполучені Штати також включають елементи судової практики, схожі на систему цивільного права. Наприклад, ряд законів, таких як Національний закон про трудові відносини, підпорядковані суддям з адміністративного права, які можуть бути звільнені за невідповідність етичним і правовим стандартам тільки незалежною радою державної служби. Судді

у адміністративних справах мають повноваження проводити слухання, здійснювати фактичні висновки та приймати рішення. Ці справи перевіряє Офіс генерального юрисконсульта Національної ради з трудових відносин. Офіс генерального юрисконсульта Національної ради з трудових відносин включає цивільні санкції та повноваження з правозастосування, які є значущими. Вирішення цієї категорії справ може бути оскаржено до ради і, в кінцевому підсумку, до суду, при цьому апеляції ґрунтуються на фактичних матеріалах, в які часто базуються на їх унікальних обставинах, тому ці справи користуються великою мірою незалежності, хоча вони мають обґрунтовувати свої рішення відповідно до попередніх прецедентів Ради. Такі моделі можуть бути корисними для адаптації в інших країнах за їхньою відносною ефективністю та більшим ступенем автономії, яку вони надають суддям. Прагнення реформувати судову систему в інших країнах може включати розгляд можливостей подібної моделі у некримінальному контексті порівняно з традиційними системами, які можуть бути вибудовані. Однією з оголошених цілей реформи судової системи є модернізація для глобального ринку, але необхідно забезпечити, що реформи будуть відповідними, економічно ефективними та неперескладними. Сполучені Штати можуть пропонувати цінні реформи іншим країнам, але необхідно провести глибокий аналіз національних інституцій, щоб визначити найкращі практики [3].

На підставі результатів соціологічного опитування, проведеного серед суддів у Сполучених Штатах Америки, було встановлено основні загрози внутрішній незалежності суддів, з особливою увагою на питання, пов'язані з імпічментом, політичним втручанням і громадським тиском. Запропоновано більш детально проаналізувати виявлені загрози.

По-перше, виявлено питання маніпуляції складом Верховного суду. Судді з Західної Вірджинії та Північної Кароліни висловили занепокоєння через непорозуміння у їхніх штатах, пов'язане зі спробами маніпулювати складом Верховного суду через імпічмент чи законодавчі ініціативи. Це свідчить про те, що політичні маніпуляції, спрямовані на зміну складу судової влади, можуть загрожувати її незалежності.

По-друге, розглянута проблема політичного підкупу. Наприклад, події у штаті Айова у 2010 році, де суддів звільнили після прийняття закону щодо одностатевих шлюбів, показали, що суддям загрожує імпічмент як засіб політичної відплати. Кампанія проти цих суддів, фінансована сторонніми інтересами, підкреслила вразливість суддів до зовнішнього впливу.

По-третє, зазначено проблеми з ухваленням судових рішень. Інший суддя з Айови вказав на важливість того, щоб судді діяли згідно з законом та виносили рішення на основі юридичних принципів, а не піддалися політичному тиску. Існує загроза того, що політичні переконання та програми можуть впливати на судові рішення, не дотримуючись закону.

По-четверте, обговорено питання стабільності уряду та легітимності суду. Порівняння уряду з табуреткою з трьома ніжками та судової влади як однієї з ніг підкреслює важливість сильної та незалежної судової системи для стабільності всієї системи. Спроби виконавчої чи законодавчої влади послабити чи втрутитися в судову владу можуть призвести до розпаду всієї системи, що підкреслює важливість збалансованого розподілу влади [2].

У Сполучених Штатах Америки виникають загрози внутрішній незалежності суддів, переважно через політичне втручання, спроби маніпулювати судовою системою, та можливу ерозію довіри суспільства до судової системи. Проте деякі судді відзначаються надією та стійкістю, виявляючи бажання підтримувати незалежність судової влади, незважаючи на ці виклики [2].

На наше переконання, Україна могла б розглянути можливість запозичення окремих елементів досвіду Сполучених Штатів Америки щодо забезпечення принципу незалежності судової влади. Зокрема, можливо створити дійсно незалежних судових комісій для відбору та призначення суддів на основі критеріїв професійності та доброчесності, що мінімізуватиме ризики політичного впливу чи тиску на цей процес. Подібні механізми могли б посилити рівень незалежності вітчизняного судівництва. Крім того, посилення юридичних гарантій захисту суддів від свавільного звільнення або незаконного втручання в їхню діяльність шляхом закріплення відповідних положень на рівні законодавства та визначення чітких вимог щодо призначення, просування по службі та звільнення суддівського корпусу. Вважаємо, що доцільним є й впровадження комплексних заходів з підвищення правової обізнаності громадськості та розуміння ролі незалежної судової системи в утвердженні верховенства права, зміцнення довіри населення до інституту судочинства.

Не менш важливим є й запровадження жорстких етичних стандартів для суддів та забезпечення їх безперервної фахової підготовки і підвищення кваліфікації з метою формування високого рівня професіоналізму та доброчесності суддівського корпусу.

Імплементация зазначених підходів могла б стати корисним орієнтиром для України у напрямку зміцнення незалежності національної судової системи відповідно до міжнародних стандартів.

Висновки. Імплементация найкращих світових практик у національну систему судочинства є невід'ємною складовою сучасного державотворення. Втім, беззастережний правовий трансфер може спричинити дисфункцію через інституційну, соціокультурну та політико-правову дивергенцію. Тож адаптація успішного зарубіжного досвіду до автохтонного контексту держави повинна відбуватися із дотриманням наступних принципів: урахування особливостей національної правової системи, культурних традицій та політичних реалій задля забезпечення органічної інтеграції імплементованих практик; циклічного

моніторингу запроваджених практик з метою усунення виявлених невідповідностей та дисфункцій; фокусування на пріоритетних викликах та нагальних потребах реформування судової гілки влади при виборі запозичених інструментів. Послідовне дотримання зазначених принципів під час правової акультурації уможливить формування судової системи, інституційно легітимізованої в очах громадськості та здатної гарантувати непорушність верховенства права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пушкар С. І. Забезпечення незалежності суддів як гарантія їх діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Випуск 78: частина 2. С. 336–341.
2. Overview – Rule of Law. *United States Court* : website. URL: <https://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/overview-rule-law> (data of appeal: 14.05.2024).
3. Judicial Independence is Threatened, According to 90% of Judges. *The National Judicial College* : website. URL: <https://www.judges.org/news-and-info/judicial-independence-is-threatened-according-to-90-of-judges/> (data of appeal: 14.05.2024).
4. How independent is the US Supreme Court? Updated GSoD Indices show a decline. *Supporting democracy worldwide* : website. URL: <https://www.idea.int/blog/how-independent-us-supreme-court-updated-gsod-indices-show-decline> (data of appeal: 14.05.2024).